

УДК 339.727.22

М. Хмара, канд. екон. наук, доц.,
К. Демидчук, магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОФШОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА БАГАМСЬКИХ ОСТРОВАХ

Розглянуто передумови становлення офшорної діяльності на Багамських островах. Розкрито ключові етапи її розвитку та впливу на формування економічної структури Співдружності Багамських островів загалом.

Ключові слова: Багамські острови, банківський рахунок, офшорна діяльність, офшорна компанія, реєстр.

Вступ. Протягом усієї своєї історії люди створювали найсприятливіші зони торгівлі для залучення якнайбільшої кількості інвесторів і розвитку внутрішнього ринку. Інститут ведення бізнесу в безподаткових зонах, що нині став невід'ємною частиною здійснення економічної діяльності, виник ще задовго до появи класичного офшору в сучасному розумінні цього слова і спочатку передбачав реальне здійснення діяльності, наприклад, торгівлю безпосередньо на такій території.

Історія офшору сягає часів стародавньої Греції, коли Афіни запровадили 2-відсотковий податок на ввезення і вивезення товарів, що змусило купців об'їжджати місто за двадцять миль, щоб уникнути сплати податків. Поступово сусідні з Афінами території ставали "офшорними зонами" для безмитної торгівлі та ввезення товарів без податкових відрахувань.

За часів середньовіччя великим міжнародним комерційним центром була Фландрія, що приваблювала торговців низькими податками або подекуди їхньою відсутністю на місцеві та імпортовані товари. У VIII ст. американські колоністи вели торговельну діяльність через латиноамериканських партнерів. Тоді ж з'явилися зони безмитної торгівлі у Бангкоці, Гібралтарі, Люксембурзі [10, с. 35].

Проте, безумовно, найбільшої популярності офшор у сучасному розумінні цього слова набув саме у 60–70-х рр. XX ст. зі збільшенням державами податкового навантаження шляхом уведення істотних обмежень на потік капіталу. З огляду на це почали створювати сприятливий ґрунт для віддалених територій, що пропонують вигідні умови для ведення бізнесу. Гнучке законодавство деяких держав дозволяє звільнити від оподаткування прибуток компаній, що ведуть діяльність поза межами їхніх територій. Найсприятливішими зонами зниження податкового тягаря стали невеликі острови – колишні колонії та залежні території Великої Британії, оскільки 80 % фінансових потоків на той час належали Сполученому Королівству.

Натепер відсутнє єдине визначення поняття *офшор*. Зазвичай офшором називають країну або її частину з особливими умовами ведення бізнесу для іноземних компаній [1].

Для віднесення території держави (або її частини) до офшорних центрів переважно використовують чотири основних критерії:

- комерційні операції здійснюють нерезиденти, які не мають права вести діяльність на території країни реєстрації;
- фінансові норми та корпоративне законодавство побудовані так, щоб максимально полегшити діяльність іноземних компаній;
- забезпечення режиму секретності та гарантія конфіденційності фінансової діяльності;
- наявність пільгових податкових режимів [2, с. 29].

Наразі одним із найвідоміших класичних офшорів є Багамські острови. Ця країна посідає лідерські позиції у світі за кількістю офшорних компаній, а також надає всі види реєстраційних послуг із різних видів підприємницької діяльності. Саме тому ця тема є актуальною для дослідження, оскільки важливо визначити роль Багамських островів у міжнародній офшорній діяльності та зрозуміти історію її становлення загалом [3].

Виклад основного матеріалу. 1950–1960-ті рр. характеризуються виходом на міжнародну арену великої кількості нових незалежних держав, які раніше були колоніями під протекцією Великої Британії. Однією з таких стали Багамські острови, які 1964 р. здобули незалежність від Великої Британії [11]. Водночас очевидно, що вихід з-під протекторату однієї із найзаможніших та найвпливовіших країн світу означувався для цієї держави пошуком нових ресурсів для самостійного розвитку, оскільки в колоніальну епоху Багамські острови існували за рахунок дотацій із метрополії.

Ситуація почала змінюватися відразу після Другої світової війни, коли британський уряд через економічні причини післявоєнного відновлювального періоду скоротив дотаційну підтримку для своїх колоній і водночас значно підвищив податкові ставки.

Як приклад, Велика Британія 1960 р. встановила максимальний податок – 90 %, заохочуючи цим свої залежні території, що згодом стали незалежними, розвивати фінансовий сектор і створювати податкові гавані, куди почався приплив великого бізнесу. Звичайно, усі суб'єкти господарювання обирали невеликі держави, де отримували вигоду з податків.

Окрім того, у 1960-х рр. було прийнято британське законодавство, що дає право на використання трастів. Це дало банкам повну свободу на нерегульовані угоди з іноземними суб'єктами. Навіть після розпаду Британської імперії багато її колишніх залежних територій використовували такий підхід у своїй внутрішній економіці, створюючи безпечні гавані для іноземних інвесторів [12].

Тож вихід у повоєнний час на світову арену великої кількості нових незалежних держав Азії, Африки та Латинської Америки, безумовно, стимулював розвиток офшорного бізнесу. Багато хто з них, особливо малі за територією та своїм економічним потенціалом держави, такі як Багами, не мали тоді достатніх економічних можливостей, щоб самостійно виходити на світові ринки як конкуренти інших держав, і насамперед промислово розвинених.

В умовах панування в більшості країн, що розвиваються, екстенсивного методу господарювання переважно сировинної орієнтації (часто і моноорієнтації), багато невеликих країн, і насамперед острівні держави, опинилися в ситуації, коли для поступального розвитку економіки потрібно було знайти якість принципово нове рішення. Таким рішенням стало створення пільгових режимів компаніям-нерезидентам, прагнучи таким чи-

© Хмара М., Демидчук К., 2021

ном залучити до економіки своїх держав значні фінансові надходження, водночас не забираючи і без того мізерні ресурси від розвитку базових галузей економіки.

Уряд Багамських островів швидко зорієнтувався в новій економічній ситуації, перейнявши досвід офшорних моделей, що вже існували в розвиненому світі, і відповідаючи на потреби гігантів світової економіки – транснаціональних корпорацій – сформував принципово новий підхід до обслуговування світових фінансових потоків.

Усе це привело до формування на цих територіях світових офшорних центрів, що дозволило малим новоствореним державам залучати кошти практично без будь-яких затрат, і водночас створити додаткові робочі місця.

Ще одним каталізатором процесу "офшоризації" у світовому масштабі став науково-технічний прогрес, а точніше – широкий і бурхливий розвиток сучасних засобів зв'язку та комунікації. Поява та розвиток глобальної мережі інтернет, супутникового зв'язку тощо скоротили практично до мінімуму час процесу комунікації між дуже віддаленими частинами світу. Безумовно, без технологічної бази, створеної внаслідок досягнень науково-технічної революції в післявоєнний період, неможливо було б розвинути офшорний бізнес у масштабах сьогодення.

Отже, розвиток офшорного бізнесу на Багамських островах можна умовно розділити на кілька періодів:

- до кінця XIX ст.: існування в різні епохи різноманітних форм вільного підприємництва, деякі з них (наприклад ярмарки) можна віднести до праобразів офшорних центрів;
- до Другої світової війни: прагнення транснаціональних корпорацій уникнути податкового гніту, що зумовило, у підсумку, бурхливе зростання офшоризації в наступні десятиліття;
- після 1945 р. і до початку 1990-х рр.: внаслідок розпаду світової колоніальної системи та здобуття незалежності, розпочалося затвердження кейнсіанських схем державного регулювання економіки, спостерігалось кількісне та якісне зростання офшорного бізнесу та реакція на ці процеси. Початок активного використання офшорних схем транснаціональними корпораціями, активне залучення до міжнародного офшорного бізнесу;
- 1990–2000-ні рр.: внаслідок закінчення холодної війни та катастрофи світової системи соціалізму, а також бурхливого розвитку технічного прогресу (повсюдне поширення мережі інтернет, новітніх засобів телекомунікації тощо), в офшорного бізнесу з'явилися нові безпрецедентні можливості кількісного та якісного зростання; паралельно із цим почалася активна протидія офшорам з боку провідних економічних держав, деяких країн, що розвиваються.

Зародження офшорної діяльності на Багамських островах прийнято пов'язувати з 1965 р. Тоді було створено перший банківський офшор, що обумовлено за-

провадженням законодавства, згідно з яким банки можуть обслуговувати в іноземній валюті немісцеве населення. Така активізація діяльності офшорних компаній в цей період тісно пов'язана з розширенням діяльності транснаціональних корпорацій, що використовували офшорні центри для досягнення конкурентних переваг і виконання різних стратегічних завдань. В умовах глобалізації економіки цей взаємозв'язок істотно посилюється і привів до зростання капіталів, зосереджених у банківських офшорних центрах, зокрема на Багамських островах така сума сягнула 150 млрд дол [9].

Подальший розвиток офшорної діяльності на Багамах був втілений у законі "Про ліцензії на ведення бізнесу" (1980). І, відповідно, весь офшорний бізнес, що ведеться на цій території, підлягає ліцензуванню. Крім того, компанії мають зареєструвати назви своїх підприємств, відповідно до закону "Про реєстрацію назв компаній" (1989). Тоді ж урядом було визначено, що нерезидентам островів заборонено займатися такими видами діяльності, як роздрібна й оптова торгівля, транспортна, аграрна, банківська, трастова та страхова діяльність.

У 1980–1990-х рр. грошові та фінансові активи спрямовували в офшорну зону тоді, коли інвестори не вважають національне законодавство таким, що дозволить зберегти та примножити їхні інвестиції. Використання офшору в цьому разі дозволяло здійснювати оптимальне податкове планування та керувати своїми інвестиціями з єдиного центру. Проте необхідність в офшорах значно зросла наприкінці 1990-х рр., коли для реструктуризації бізнесу транснаціональних корпорацій активно використовували поглинання чи злиття компаній, акумулювання та розміщення їхніх капіталів в офшорних юрисдикціях. Це мало зберегти стабільність на фінансових і біржових ринках. Отже, цілі використання офшору різні, але водночас зниження рівня оподаткування юридичних і фізичних осіб не є єдиним і найважливішим стимулом користування офшорами.

Серед інших цілей використання офшорного бізнесу можна виділити прагнення захистити фінансові активи завдяки їхньому розміщенню в більш економічно та політично стабільній країні. Водночас не можна недооцінювати спроби деяких банків і корпорацій використовувати офшорні юрисдикції для відмивання незаконних доходів за рахунок низького рівня (або відсутності) прозорості угод, що здійснюються, та наявності законодавства про банківську таємницю [2, с. 31].

2000 р. на Багамах було прийнято закон "Про компанії міжнародного бізнесу", зміни до якого були внесені у 2004 р. Наслідком цього стало зростання банківських активів на Багамських островах. Це відображено в табл. 1 [4, с. 148].

Таблиця 1. Банківські активи на Багамських островах у період із 2000–2007 рр.

Рік	Розмір активів (млрд дол)
2000	272
2001	277
2002	304
2003	304
2004	303
2005	304
2006	343
2007	351

Як видно з таблиці, різке зростання банківських активів відбувається саме із 2006 р. Із цього часу спостерігаємо підвищену увагу до Багамських островів як об-

єкта офшорної діяльності. Також відбувається поступове зростання кількості інвестиційних фондів у регіоні.

До прикладу, якщо 2004 р. нараховувалося 707 фондів, то 2005 р. їх було вже 838.

Усе зазначене створило якісно нові можливості для всебічного та стрімкого розвитку офшорного сектору світової економіки, що дозволило йому вийти на цілком новий рівень.

Якщо говорити про сучасний період розвитку офшорної діяльності на Багамських островах, то станом на 2016 р. на цих територіях функціонувало близько 400 банків, з яких тільки половина були фізично. За їхньою допомогою організовували діяльність офшорних компаній переважно з таких країн світу, як Велика Британія, США та Канада. Водночас загальний оборот офшорної діяльності сягнув 100 млрд дол на рік. А загальна кількість зареєстрованих офшорних компаній становила 40 000 підприємств. Така кількість обумовлена першочергово низьким рівнем податку на прибуток [5, с. 75].

Наразі всі офшорні компанії, які створюють на Багамах, реєструють у вигляді, так званих міжнародних підприємницьких компаній – International Business Company (IBC), які за своїм організаційно-правовим статусом є закритими компаніями з обмеженою відповідальністю. Офшор, зареєстрований на Багамських островах, не має права вести бізнес з резидентами Багамських островів й інвестувати кошти у власність будь-якого вигляду, що розміщена на островах, крім як у свій зареєстрований офіс. Офшорним компаніям також заборонено займатися банківською або трастовою діяльністю, страхуванням або перестраховуванням і надавати адресу свого зареєстрованого офісу для потреб інших компаній. По суті, така офшорна компанія має право працювати тільки за межами Багамських островів.

Якщо говорити про основні вимоги до офшорних компаній на островах, то для них практично відсутні будь-які податки, окрім щорічного державного збору в розмірі 2500 дол на рік. Проте всі офшорні компанії зобов'язані мати зареєстрований офіс і зареєстрованого агента на Багамах. Вони також зобов'язані вести реєстр акціонерів і протоколи зборів директорів і акціонерів. Ці документи разом з даними про директорів й акціонерів є внутрішніми документами офшорних компаній і недоступні для громадськості. Усю документацію офшорна компанія має зберігати у власному офісі. Хоча звітна документація офшору на Багамських островах не підлягає суспільній перевірці, але вона доступна для перевірки акціонерам, якщо на те є обґрунтовані причини. Законодавство на Багамських островах не передбачає обов'язкового оформлення щорічного фінансового чи іншого звіту офшорними компаніями.

Будь-які вимоги до розміру капіталу офшорної компанії на Багамських островах відсутні, проте від його величини залежать ставки щорічних ліцензійних внесків. Якщо акціонерний капітал не перевищує 50 000 дол, то ліцензійний внесок дорівнює 350 дол; якщо ж капітал перевищує 50 000 дол, то внесок дорівнює 1 000 дол. Водночас офшорна компанія має право випускати тільки іменні акції, які можуть бути як з оголошеною номінальною вартістю акцій, так і без неї. Проте саме 50 000 дол є стандартним розміром статутного капіталу [6].

Мінімальна кількість директорів й акціонерів для офшору на Багамських островах лише один, директор може бути одночасно й акціонером. Директори й акціонери офшорних компаній на Багамських островах можуть бути як фізичними, так і юридичними особами. Проте заборонено надавати акції тому, хто подає документи про створення компанії. Крім того, посада секретаря також не є

обов'язковою вимогою, хоча зазвичай потрібен хоча б один секретар для нормального функціонування компанії.

Компанія, що планує створити офшор на Багамських островах, має право відкривати банківські рахунки, користуватися послугами місцевих юристів, вести і зберігати фінансову документацію та фінансові звіти, проводити збори директорів й акціонерів. Цим офшорним компаніям дозволено володіти акціями або борговими зобов'язаннями інших компаній, зареєстрованих на Багамах. Багамські резиденти можуть також володіти акціями таких офшорних компаній. Тільки зареєстровані агенти, які мають місцеві ліцензії, можуть подати документи на реєстрацію офшорної компанії на Багамах і для створення такого офшору необхідно представити реєстратору компанії Багамських островів статут й установчий договір майбутньої офшорної компанії.

Водночас, якщо офшорна компанія не сплачує щорічні державні мита за продовження реєстрації, то вона буде видалена з реєстру після закінчення року з моменту останньої сплати мита. Видалений з реєстру офшор не має права продовжувати господарську діяльність, де б то не було і, зокрема, управляти своїми банківськими рахунками, хоча директори й акціонери офшорної компанії, видаленої із реєстру, продовжують у повній мірі нести відповідальність за боргами і зобов'язаннями такого офшору.

Зазначений офшор може, сплативши покладені мита і штрафи, бути відновленим у реєстрі Багамських островів лише після п'яти років з часу видалення. Після закінчення цього терміну, відновлення офшорної компанії на Багамських островах здійснюється тільки через місцевий суд, рішення якого може бути як позитивним у частині відновлення офшору, так і негативним.

Офшорні компанії звільняються також і від валютного контролю на Багамських островах. Хоча для офшорних компаній на Багамських островах не існує жодних податків, проте Багамські острови не уклали будь-яких угод про уникнення подвійного оподаткування. Однак варто додати, що теж відсутнє й оподаткування ділових паперів. Також не потрібно здавати звітність та проходити фінансову перевірку.

Варто зауважити, що Багамські острови за класифікацією належать до першої офшорної зони. Це означає, що кошти будуть надійно збережені, оскільки держава надає різноманітні фінансові гарантії. Крім того, до вартості послуг зі створення офшору на цій території входить утримання фахівців, що будуть займатися документами офшору. До того ж клієнт отримує повну анонімність, що дозволяє унеможливити розкриття інформації про доходи компанії та її бенефіціарів. Його присутність під час оформлення офшору навіть не є вимогою.

Для отримання офшору клієнт надає агенту такі документи:

- сертифікат іноземної корпорації,
- печатку,
- апостиль,
- резолюцію про призначення директора,
- відмовний лист від номінального директора,
- трастову декларацію,
- сертифікат акцій,
- генеральну довіреність,
- статут компанії [7].

Якщо йдеться про фізичного клієнта, то він надає тільки паспорт і підтвердження реєстрації місця проживання.

Крім того, однією з найважливіших причин, чому офшорна діяльність зосереджена на Багамських остро-

вах, є швидкість створення офшору. У середньому відкрити офшор можна менше ніж за 14 днів. Такий термін обумовлений тим, що реєстрація компанії займає 7 робочих днів, ще 3 дні потрібно для оформлення всіх документів та нотаріальне закріплення, а доставка документів може бути в межах 3–5 днів.

Ще однією специфікою офшорної діяльності на Багамських островах є можливість купити вже створені офшорні компанії. Вартість такої компанії коливається у межах 1400–1800 дол. У цю ціну входить зареєстрова-

на компанія, а також пакет документів, де має бути свідоцтво про реєстрацію, зареєстрована адреса, сертифікат акцій, реєстр директорів, завізовані документи компанії, печатка компанії. При купівлі вже створеної компанії, підготовка необхідних документів займає не більше двох днів. У цей же час клієнт має можливість стати номінальним директором компанії.

Етапи реєстрації офшорної компанії на Багамах подано в табл. 2.

Таблиця 2. Процедура реєстрації офшорної компанії на Багамських островах [8]

Етап	Суть етапу	Кількість потрібних днів
1	Перевірка пакету документів клієнта	Близько 7 днів робочих днів
2	Підготовка документів для створення офшорної компанії	
3	Оплата за надані послуги агенту	
4	Занесення компанії до реєстру	
5	Нотаріальне засвідчення й апостилювання	До 3-х днів
6	Доставка документів	3–5 днів

Варто додати, що особливі вимоги висуваються до назв компаній. У найменуванні організації, зокрема, не можна використовувати поширені слова або популярні вирази; слова, що вказують на зв'язок із Багамськими островами та слова, що мають непристойне чи образливе значення. Проте дозволено використання таких назв, як Limited, Corporation, Incorporation, Société Anonyme, Sociedad Anónima, Gesellschaft mit beschränkter Haftung чи їхні аббревіатури. Водночас допускаються тільки латинські назви.

Висновок. Отже, процес становлення та розвитку офшорної діяльності на Багамських островах розпочався одразу після виходу цієї невеликої острівної держави із-під протекторату Великої Британії. Головною причиною фокусування Багам на розвитку фінансового сектору та створення всіх необхідних умов для формування податкових гаваней стала їхня неможливість вступати в рівні ринкові відносини із розвиненими країнами та брак ресурсів. Тож, Багамські острови як і більшість невеликих країн – колоній Великої Британії, пройшли декілька етапів розвитку, зокрема, було створено відповідне законодавче підґрунтя, що дозволило за відносно короткий проміжок часу перетворити ці території у класичний офшор, що охоплює діяльність понад 40 000 підприємств. Популяризація офшорної діяльності обумовлена тим, що клієнт таким чином отримує конфіденційність, відхилення від сплати податків, утаємничення свого зв'язку із тією чи іншою компанією. Також Багамські острови як офшор є популярними саме тому, що клієнт отримує максимальну кількість послуг за мінімальний час, таким чином примножуючи свої прибутки.

Нині офшорний бізнес на Багамських островах став одним зі структуроутворювальних елементів економіки, оскільки темпи зростання цього сектору закладають до бюджету з року в рік.

Список використаних джерел

1. Офшор Багами. URL: <https://invtur.com.ua/view/ofsor/uk/bagamy-ofsor-ofsor-bagami-bagamski-ostrovi-vid-npk-vesta-reestracia-ofsoriv-i-ne-ofsornih-kompanij.php> (дата звернення: 22.12.2021).
2. Платонова І.Н. Еволюція стратегії офшорного бізнесу: взгляд із майбутнього. *Фінанси, деньги, інвестиції*. 2008. № 4. С. 28-34.
3. Офшор на Багамах. URL: <https://bramagroup.com.ua/jurisdiction/offshor-na-bagamah> (дата звернення: 22.12.2021).
4. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори. Луцьк, 2016. 240 с.
5. Сучасна офшоризація бізнесу у контексті національної фінансової безпеки / З. Луцишин, Н. Южаніна, Т. Фролова та ін. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 1. С. 70-112.
6. Регістрація офшорів на Багамах. URL: <https://www.offshorecompany.ru/bahamas.html> (дата звернення: 22.12.2021).
7. Офшор на Багамських островах. URL: <https://www.bcs-offshore.com/bahamas.html> (дата звернення: 22.12.2021).
8. Офшоры на Багамах. URL: <https://www.wis-offshore.com/bahamas.htm> (дата звернення: 22.12.2021).
9. Statistical annex: the international banking market, www.bis.org (дата звернення: 10.01.2022).
10. Adams Ch. For Good and Evil: The Impact of Taxes on the Course of Civilization, 1993, Madison Books.
11. Багамські Острови. URL: <https://cutt.ly/Plhua8A> (дата звернення: 10.01.2022).
12. История офшоров – как создавались налоговые гавани. URL: <https://internationalwealth.info/offshore-history/istoriya-offshorov-kak-sozdavalis-nalogovye-gavani/> (дата звернення: 10.01.2022).

Надійшла до редколегії 18.12.21

M. Khmara, PhD, Associate Prof.,
K. Demydchuk, Master Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FORMATION AND DEVELOPMENT OF OFFSHORE ACTIVITIES IN THE BAHAMAS ISLANDS

The article considers the prerequisites for the formation of offshore activities in the Bahamas. The key stages of its development and influence on the formation of the economic structure of the Commonwealth of the Bahamas as a whole are revealed.

Keywords: Bahamas, bank account, offshore activities, offshore company, register.